

JBEI

วารสาร

พุทธนวัตกรรมการศึกษา

Journal of Buddhist Educational Innovation

วารสาร

พุทธนวัตกรรมการศึกษา

Journal of Buddhist Educational Innovation

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1

(มกราคม-เมษายน 2568)

ISSN 3088-1501 (Online)

Vol. 1 No. 1 (January-April 2025)

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา
(Journal of Buddhist Educational Innovation)
ISSN 3088-1501 (Online)

กำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ (วาระการออกราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 (มกราคม ถึง เมษายน) | ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม ถึง สิงหาคม) | ฉบับที่ 3 (กันยายน ถึง ธันวาคม)

ที่ปรึกษา

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศาสตราจารย์ ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปวรเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระศรีวัชรสารบัณฑิต, อาจารย์ ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตสุรินทร์
พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร วิทยาเขตสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตสุรินทร์
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนู ศรีทอง

รองบรรณาธิการ

พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, อาจารย์ ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระปรัชญา ชยวุฒโฒ, อาจารย์ ดร.
อาจารย์ ดร.สถาพร ภาคพรหม

กองบรรณาธิการ

พระครูสาธุกิจโกศล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูเขมธรรมบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาฉัตรชัย ธรรมเมธี, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงษ์สุวรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ภานุวัชร สุขแสน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ชินวงศ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.ชูชัย ประดับสุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน เจริญไธสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศธร ยอดดำเนิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ภูสิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ หอมจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บริบูรณ์ ขอบทำดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ ชื่นบาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีริชัญ ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ภูสิงห์	มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น
อาจารย์ ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
อาจารย์กฤษณะ เรืองสูงเนิน	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชุมพร
อาจารย์ ดร.บุญญวัฒน์ จิตประคอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.พิบูลย์ ตัญญบุตร	มหาวิทยาลัยรังสิต
อาจารย์ ดร.สมคิด สุขเอิบ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ว่าที่ร้อยตรี อาจารย์ ดร.ณัฐภูมิ คล้ายสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กุลชาติ พันธวรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ - ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไนตะวัน กำหอม	วิทยาลัยทองสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน	สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
อาจารย์เชษฐรัฐ กองรัตน์	อาจารย์ชำนาญการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น- ฝ่ายมัธยมศึกษา (มอดินแดง)
ดร.รณธิชัย สวัสดิ์	รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ - โรงเรียนดอนศาลานำวิทยา
ดร.สายฟ้า หาสีสุข	รองผู้อำนวยการชำนาญการ - โรงเรียนมหาไศยพิทยาคม

ผู้จัดการวารสาร

พระครูวิริยปัญญาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

พระมหามานะ ปิยภาณี

ตรวจสอบพิสูจน์อักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

พระครูสุเมธจันทสิริ, อาจารย์ ดร.

พระมหาสมบัติ ฐานวโร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์มีนา ทนคง ฮามิลตัน

อาจารย์เอกรัตน์ มาพะดุง

อาจารย์ชายชาญ วงศ์ภักดี

อาจารย์ภาณุวัฒน์ อินทรสมบัติ

อาจารย์ณัฐธินี ชงโค

นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี

ออกแบบปก

พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, อาจารย์ ดร.

จัดรูปเล่ม

พระมหามานะ ปิยภาณี

นายเจนณรงค์ ทะนะอัน

นายธเนศ ทองอัม

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สำนักงานบัณฑิตศึกษา ห้อง 412 ชั้น 1 อาคารพระพรหมบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

305 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

E-mail : jbei@mcu.ac.th

เว็บไซต์ : <https://surinmcu.ac.th/>

เว็บไซต์วารสาร : <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei>

หมายเหตุ: ข้อเขียนหรือบทความใด ๆ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันโดยประการทั้งปวง

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา (Journal of Buddhist Educational Innovation) วารสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปทั้งจากหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีขอบเขตการตีพิมพ์ของวารสาร ได้แก่ หลักสูตรและการสอน, การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, เทคโนโลยีทางการศึกษา, จิตวิทยาและการแนะแนวทางการศึกษา, การวิจัยและการประเมินผลทางการศึกษา, การศึกษากับศาสนาและจริยธรรม, การศึกษานอกระบบและการศึกษาตลอดชีวิต, การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษา, การศึกษาพิเศษและการเรียนรวม, สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวัฒนธรรมกับการศึกษา, เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมกับการศึกษา, การพัฒนาครู บุคลากร และภาวะผู้นำการเรียนรู้

โดยในปีปฐมฤกษ์ ฉบับปฐมฤกษ์ แห่งการจัดทำวารสารใหม่ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน พ.ศ. 2568 มีบทความ จำนวน 5 บทความ แบ่งออกเป็นบทความวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนากระบวนการนิเทศแบบเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) รูปแบบการบริหารเพื่อการมีงานทำของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง กีบาค 3) วัดพัฒนากับมิติใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา: การมีส่วนร่วมของพระเกจิอาจารย์ในการเสริมสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณและเศรษฐกิจชุมชน กรณีวัดป่าอาเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยทุกบทความล้วนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อวงการวิชาการด้านการศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา จะเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่มีคุณค่า อันสามารถประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนู ศรีทอง
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุรินทร์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
❖ การพัฒนากระบวนการนิเทศแบบเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1 - 15
▪ สายฟ้า หาสีสุข	
❖ รูปแบบการบริหารเพื่อการมีงานทำของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงเมือง (ดงเมืองวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2	17 - 30
▪ เกษร คำวิไล	
บทความวิชาการ	
❖ จริยธรรมของผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21	31 - 42
▪ พระมหาไยธิน มหาวีโร (มาศสุข), พระมหาประทีป เขมจารี (ทองน้ำแก้ว) และ แสงสุรีย์ ทองขาว	
❖ คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง กีบาด	43 - 54
▪ พงศภักดิ์ เพยพร และ สถาพร ปุ่มเป้า	
❖ วัดพัฒนากับมิติใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา: การมีส่วนร่วมของพระเกจิอาจารย์ในการเสริมสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณและเศรษฐกิจชุมชน กรณีวัดป่าอ้าเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์	55 - 70
▪ ยโสธรรา ศิริภาประภากร , จ่านงค์ จันทร์เขียว และ สุริยา คลังฤทธิ์	

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567
เรื่อง กีบาด ของประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต
NORTHERN THAI DIALECT WORDS IN THE 2024 S.E.A. WRITE AWARD-
WINNING LITERARY WORK KI BAD BY PRASERTSAK PADMARIT

พงศภัค เพยพร^{1,*} และ สถาพร ปุ่มเป้า²
Pongsapak Peryporn^{1,*} and Sathaporn Poompao²

(Received: March 16, 2025; Revised: April 22, 2025; Accepted: April 25, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมจัดหมวดหมู่คำศัพท์ และแปลความหมายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง กีบาด ของ ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต เป็นภาษาไทยมาตรฐาน โดยใช้แนวทางการจัดหมวดหมู่ตามกรอบความคิดการวิจัยของ นวพรรณ พันธุ์เมธา และคณะ (2540) เป็นเกณฑ์ คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่อง กีบาด จำนวน 99 คำ จัดหมวดหมู่ได้ 13 หมวดหมู่ โดยพบมากที่สุด คือ หมวดหมู่กิริยาอาการ จำนวน 22 คำ รองลงมาคือ หมวดหมู่พืช จำนวน 12 คำ หมวดหมู่การพูด จำนวน 11 คำ หมวดหมู่สิ่งของเครื่องใช้ และ หมวดหมู่บุคคล จำนวน 9 คำ หมวดหมู่เวลา จำนวน 8 คำ หมวดหมู่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม หมวดหมู่สภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย และหมวดหมู่อื่น ๆ จำนวน 6 คำ หมวดหมู่ค่านิยมประเพณีและการบันเทิง จำนวน 4 คำ หมวดหมู่ร่างกาย หมวดหมู่ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และหมวดหมู่สัตว์ จำนวน 2 คำ ตามลำดับ ทั้งนี้ การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ ช่วยให้ผู้อ่านถอดรหัสความหมายของภาษาที่ใช้ในการแต่ง สามารถทำความเข้าใจเนื้อเรื่องของวรรณกรรมที่อ่านได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ, กีบาด, รางวัลซีไรต์

Abstract

This article aimed to study, compile, categorize, and translate Northern Thai dialect vocabulary found in the 2024 S.E.A. Write Award-winning literary work Ki Bad by Prasertsak Padmarit into Standard Thai. The classification followed the framework proposed by Nawaphan Phanthumetha et al. (1997). A total of 99 dialectal words were identified and grouped into 13 semantic categories. The most frequent category was “actions and

¹ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Program in Teaching Thai, Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² สาขาวิชาการสอนภาษาไทย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² Program in Teaching Thai, Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding author. E-mail: pongsapak282539@gmail.com

behaviors” (22 words), followed by “plants” (12 words), “speech” (11 words), “tools and utensils” and “people” (9 words each), “time” (8 words), “clothing,” “environment and dwellings,” and “others” (6 words each), “values, traditions, and entertainment” (4 words), and finally “body parts,” “beliefs and sacred entities,” and “animals” (2 words each). The study of Northern Thai vocabulary facilitated readers’ ability to decode the meanings embedded in the regional language used in the narrative, thereby enhancing comprehension of the literary work.

Keywords: Northern Thai Dialect Vocabulary, KI BAD, Southeast Asian Writers Award

บทนำ

ภาษาไทยถิ่นเหนือนับเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) ที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวันตามท้องถิ่นใน 8 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยผู้คนในจังหวัดเรียกภาษาของตนว่า “คำเมือง” หรือออกเสียงตามภาษาไทยถิ่นเหนือว่า “ก่าเมือง” (อัคราภรณ์ จันทรสว่าง และรัชตพล ชัยเกียรติธร, 2566) ซึ่งวรรณกรรมที่อุดมไปด้วยศิลปะการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือในการเรียบเรียง เพื่อนำเสนอเรื่องราววิถีวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาล้านนา คือ นวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” ผลงานของ ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด ที่คว่ำรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2567 สอดคล้องกับ ตรีศิลป์ บุญขจร กล่าวถึงเรื่อง “ก๊ีบาด” ว่าเป็นงานแสดงถึงความกล้าของนักเขียนในการใช้ภาษาไทย เล่นภาษาในเรื่องหาญกล้าด้วยการใช้ภาษาถิ่น หรือภาษาเมือง ทั้งในบทบรรยายและบทสนทนา (พิเชฐ แสงทอง, 2567)

“ก๊ีบาด” ผู้เขียนเป็นคนภาคตะวันออก แต่หลงใหลวัฒนธรรมประเพณีล้านนา มีความสนใจใคร่รู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น ชื่นชอบภาษาเมือง วัฒนธรรม อ่านวรรณกรรมของนักเขียนล้านนา จนนำมาสู่การเขียนนวนิยายเรื่อง ก๊ีบาด ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ ประธานกรรมการตัดสิน และศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ กล่าวว่า ประเสริฐ ปัตมะริด เป็นนักเขียนหน้าใหม่ โดยผลงาน “ก๊ีบาด” เป็นเรื่องราวที่มีสีสันของตระกูลช่างทอผ้าแม่แจ่ม การสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนเปรียบกับผ้าทอผืนหนึ่งที่เต็มไปด้วยความประณีตละเอียดละไมร้อยเรียงดังการทำงานของก๊ีบอดผ้า ถ่ายทอดความเชื่อ จารีตประเพณี ชีวิตถ่ายทอดผ่าน 16 บท ซึ่งตั้งชื่อตามลายชิ้นดินจกแม่แจ่ม ที่สำคัญผู้เขียนเสนอเรื่องราวสามชั่วอายุคน รุ่นแม่ รุ่นลูก และรุ่นหลาน สืบทอดการทอชิ้นดินจก มีความหมายต่อผู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ผู้เขียนใช้ชื่อเรื่อง “ก๊ีบาด” สื่อถึงความทรงจำอันเจ็บปวดและประสบการณ์อันเจ็บปวด เป็นชะตากรรมที่ตัวละครเผชิญเรื่องราวในนิยายเปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความหลากหลายมิติ โดยผู้เขียนทิ้งปมปัญหาให้ครุ่นคิด (พิเชฐ แสงทอง, 2567) จึงกล่าวได้ว่า “ก๊ีบาด” เป็นผลงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าที่จะช่วยกระตุ้นพลังปัญญาให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงสนใจศึกษารวบรวมจัดหมวดหมู่คำศัพท์ และแปลความหมายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง ก๊ีบาด ของ ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด เป็นภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือภายในเรื่อง

เนื้อเรื่องย่อของวรรณกรรม เรื่อง “ก๊าด”

ผ้าขึ้นตีนจก เป็นผ้าขึ้นของแม่หญิงชาวแม่แจ่มทุกคนที่จะต้องทอเป็น และแม่หญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีผ้าขึ้นตีนจกอย่างน้อยคนละผืนไว้เป็นเครื่องแต่งกายสวมใส่ แสดงถึงความมั่งคั่งเพื่อเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดสู่รุ่นลูกหลาน แม่หม่อนเอือนแก้ว เป็นช่างทอผ้าฝีมือดีของแม่แจ่ม ปัจจุบันมีอายุมากจึงตั้งใจหาผู้สืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก จึงได้เลือกหงส์ ซึ่งเป็นหลานชายที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นผู้มารับหน้าที่การสืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก แต่แม่อุ้ยนาคซึ่งเป็นลูกสาวของแม่หม่อนเอือนแก้วรู้สึกไม่พอใจ เพราะตนเป็นลูกสาวแม่หม่อนเอือนแก้วแต่ไม่คิดที่จะถ่ายทอดวิชาการทอผ้าให้ตน หรือจับตาดูหลานสาวก็ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากแม่หม่อนเอือนแก้วในการรับหน้าที่การทอผ้า เวลาผ่านไปหงส์ได้เรียนรู้วิธีการทอผ้าจากแม่หม่อนเอือนแก้วเรื่อยมา

เมื่อใกล้ถึงวันจุลจก ซึ่งจะมีประเพณีการทอผ้าไตรให้เสร็จภายในคืนเดียว และถวายในวันรุ่งขึ้นจับตาดูรับหน้าที่การรับขนวนนางสัตตบรรพ แม่อุ้ยนาคจึงเตรียมจัดหาผ้าขึ้นตีนจกให้ใส่ในงาน แต่แม่อุ้ยนาคไม่มีผ้าขึ้นตีนจกสะสมไว้เลยสักผืน เพราะหลังจากทอเสร็จก็ต้องรีบขายเพื่อนำเงินมาเจือจุนครอบครัว หงส์จึงรับหน้าที่เป็นคนทอให้พี่สาวใส่ จนถึงวันงานขนวนนางสัตตบรรพเคลื่อนผ่านสายตาของทุกคนหากแต่นางรำที่เห็นไม่ใช่จับตาดูกลับเป็นหงส์ ชาวบ้านพากันนิทานถึงการกระทำดังกล่าว เพราะถือเป็นเรื่องที่ไม่ควร ผิดจารีตประเพณี ตั้งแต่ทอผ้าขึ้นตีนจกและมารำเป็นนางสัตตบรรพ จนแม่หม่อนเอือนแก้วถึงกับเป็นลมล้มไป และเห็นร่างของแม่บัวเงินลูกสาวที่ถูกข่มขืนในวันพิธีจุลจกในอดีตที่เป็นบาดแผลอันแสนเจ็บปวดของแม่หม่อนเอือนแก้ว แม่บัวเงินเป็นลูกรักของแม่หม่อนเอือนแก้ว ทอผ้าขึ้นตีนจกได้เก่งและสวยงามเช่นผู้เป็นแม่ ต่างจากแม่อุ้ยนาคน้องสาวที่เป็นลูกชังของแม่หม่อนเอือนแก้วมาโดยตลอด แม้แต่ตอนที่หนีจากพ่อซึ่งคำก็เกือบโดนทิ้งให้อยู่กับพ่อ นี่จึงเป็นบาดแผลในใจของแม่อุ้ยนาคตั้งแต่นั้นมา หลังจากเหตุการณ์ที่หงส์เป็นนางรำในขนวนนางสัตตบรรพคนในบ้านต่างถูกนิทาน แม่หม่อนเอือนแก้วเก็บตัวอยู่ในห้องทอผ้าลายที่ไม่มีใครเคยเห็น ประจวบกับช่วงนั้นมีสงครามโลกเข้ามา ชาวแม่แจ่มทุกคนต่างเดือดร้อนเพราะสงคราม หงส์เกือบถูกบังคับไปเป็นทหารแต่แม่อุ้ยนาคให้อาผ้าขึ้นตีนจกมาใส่เพื่อหลอกพวกทหารญี่ปุ่น ต่อมาไม่นานแม่หม่อนเอือนแก้วก็เสียชีวิตลง ลูกหลานต่างช่วยกันจัดพิธีศพให้อย่างตามอัตภาพเพราะอยู่ในช่วงสงคราม ในวันเพ็ญพิธีการตัดสายสัมพันธ์หรือพิธีตัดสวดดอกของชาวแม่แจ่ม แม่อุ้ยนาคร่วมพิธีอย่างเรียบร้อยแต่ไม่รู้จะดีใจหรือเสียใจที่แม่เอือนแก้วผู้สร้างบาดแผลในใจให้กับแม่อุ้ยนาคจากไปแล้ว หลังจากพิธีศพทุกคนต่างทำงานเพื่อเจือจุนครอบครัว แม่อุ้ยนาคเป็นคนทอผ้าขึ้นมัดหมี่ของแม่หม่อนเอือนแก้วที่ทอค้างไว้ต่อ ส่วนจับตาดูปลอมตัวเป็นผู้ชายไปทำถนน และหงส์ปลอมตัวเป็นผู้หญิงไปรับจ้างหาบของจนเกือบทหารญี่ปุ่นจับได้และคิดว่าหงส์เป็นสายลับของทหารอีกฝ่าย โชคดีที่มีทหารหนุ่มญี่ปุ่นคนหนึ่งช่วยไว้ได้ หงส์จึงแอบชอบนายทหารหนุ่มคนนั้น

ต่อจากนั้นหงส์จึงถูกเป็นผู้สงสัยว่าเป็นสายลับของทหารอีกฝ่ายทำให้โดนไล่ล่าตามอย่างหนัก ได้ไปหลบภัยอยู่ที่วัดป่าแดดรับหน้าที่ดูแลปรนนิบัติหลวงพ่อที่วัด ในวันหนึ่งมีทหารได้รับบาดเจ็บสาหัสมาอยู่ที่ป่าช้าของวัด หลวงพ่อจึงรับมารักษาและให้หงส์ดูแลต่อ ทำให้ทราบว่าทหารคนนั้นคือคนที่เคยช่วยชีวิตของหงส์จากการที่ถูกจับได้ เมื่อหายดีแล้วหงส์จึงตั้งชื่อให้ว่าอินตา ทั้งสองมีความรักให้กัน หลังจากสงครามสงบทั้งสองออกมาใช้ชีวิตร่วมกันเช่นกับคู่รักอื่น อินตาทำไร่ทำนาทำงานนอกบ้าน ส่วนหงส์ทอผ้าและดูแลงานในบ้าน จนแม่อุ้ยนาคและหลวงพ่อจัดงานแต่งงานอย่างเรียบง่ายให้ที่วัด ทั้งสองแต่งงานกันอย่างมีความสุข

เมื่อพิธีเสร็จและพ้นเขตวัดอินตาก็ถูกทหารของญี่ปุ่นฆ่าจนเสียชีวิตต่อหน้าหงส์เพราะรู้ว่าอินตาเป็นสายลับ หงส์ร้องไห้เสียใจแทบขาดใจกับเหตุการณ์นั้น หงส์ไม่นั่งขึ้นตึนจกอีกเลยแม้เวลาผ่านไปหลายปี เพราะไม่อยากให้ใครเห็นหงส์นั่งผ้าขึ้นตึนจกนอกจากอินตา แต่ชีวิตต้องเดินต่อไป กว่าหงส์จะทำใจมานั่งก็ทอผ้าก็ใช้เวลาอยู่นานเช่นเดียวกับแม่หม่อนเหือนแก้ว จันทิบดีได้กับการเรียน ถือเป็นผู้หญิงคนแรกที่ติดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แม่อุยนาทอชิ้นมัทรีเสร็จในที่สุดแม้ช้ากว่าเวลาที่กำหนดไว้ แต่ก็ทันถวายกัณฑ์เทศน์ในอีกสัปดาห์ต่อมา หงส์มองที่หลังเก่าของแม่หม่อนเหือนแก้วนึกถึงคำสอนที่ถ่ายทอดวิชาให้พร้อมคำพูดที่ว่า “อันภษาหน้าเป็นไป เป็นช่างทอที่ดี รักษาลายบะเก่าหม่อนเอาไว้ให้ลูกหลานน้อ” ตอนนี้หงส์ทอทุกลายในชิ้นเจียงแสนไหมคำผืนนั้นได้แล้ว ตั้งใจจะทอสิบหกลายในผืนเดียวอีกรอบไว้เป็นมรดกของลูกหลานต่อไป แม่อุยแม่แจ่มทุกคนต้องมีชิ้นตึนจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน

กล่าวโดยสรุป วรรณกรรมเรื่องก๊าด จากการแบ่งออกเป็น 3 ภาค ตามข้อบทที่สะท้อนจังหวะของการทอผ้า ได้แก่ เหวขึ้น ตัวขึ้น และตึนขึ้น มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นการต่อสู้ข้ามเพศ การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าทางเพศ วัฒนธรรม รวมทั้งการเก็บจำความทรงจำทั้งที่งดงามและความโหดร้าย

เนื้อหา

การศึกษารวบรวมภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง ก๊าด ของประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต โดยใช้แนวทางการจัดหมวดหมู่ตามกรอบความคิดการวิจัยของ นวพรรณ พันธุมธธา และคณะ (2540) ที่ได้แบ่งหมวดคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือไว้จำนวน 17 หมวด คือ 1. บุคคล 2. ร่างกาย 3. ความเป็นไปในชีวิต 4. อาชีพ 5. กิริยาอาการ 6. ลักษณะนิสัยความสามารถและการรับรู้ 7. ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 8. ค่านิยม ประเพณีและการบันเทิง 9. เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม 10. อาหาร 11. สภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย 12. การพูด 13. สัตว์ 14. พืช 15. เวลา 16. สิ่งของเครื่องใช้ และ 17. อื่น ๆ จากนั้นนำคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแปลเป็นภาษาไทยมาตรฐาน ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ
2. อ่านวรรณกรรม เรื่อง ก๊าด ของประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต อย่างละเอียด แล้วสังเกตคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ และทำเครื่องหมายสัญลักษณ์หรือขีดเส้นใต้คำศัพท์นั้น ๆ
3. นำคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่พบในเรื่องบันทึกลงในตารางที่สร้างขึ้น จากนั้นทำการค้นคว้าความหมาย โดยใช้ระบบการสืบค้นจากเว็บไซต์มรดกล้านนา พจนานุกรมภาษาล้านนา-ไทย, ไทย-ล้านนา ที่พัฒนาขึ้นโดย จริย์ สุนทรสิงห์ เพื่อแปลความหมายของคำศัพท์
4. นำคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาจำแนกจัดเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นทำการแจกแจงความถี่ และคำร้อยละ
5. นำเสนอองค์ความรู้เป็นลักษณะการเรียบเรียงพรรณนา

ตารางที่ 1 แสดงผลการจัดหมวดหมู่คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรม เรื่อง กีบาด

หมวดหมู่คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ	จำนวนคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏ	ร้อยละ	จัดลำดับ
1. บุคคล	9	9.09	4
2. ร่างกาย	2	2.02	8
3. ความเป็นไปในชีวิต	ไม่ปรากฏ		
4. อาชีพ	ไม่ปรากฏ		
5. กิริยาอาการ	22	22.22	1
6. ลักษณะนิสัย ความสามารถ และการรับรู้	ไม่ปรากฏ		
7. ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์	2	2.02	8
8. ค่านิยม ประเพณี และการบันเทิง	4	4.04	7
9. เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	6	6.06	6
10. อาหาร	ไม่ปรากฏ		
11. สภาพบ้านเมือง และที่อยู่อาศัย	6	6.06	6
12. การพูด	11	11.11	3
13. สัตว์	2	2.02	8
14. พืช	12	12.12	2
15. เวลา	8	8.08	5
16. สิ่งของเครื่องใช้	9	9.09	4
17. อื่น ๆ	6	6.06	6
รวม	99	100	13

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่อง กีบาด ผู้แต่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 99 คำ เมื่อนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ที่กำหนด พบว่ามีจำนวน 13 หมวดหมู่ โดยพบภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่กิริยาอาการ มากที่สุด จำนวน 22 คำ คิดเป็นร้อยละ 22.22 รองลงมาคือ หมวดหมู่พืช จำนวน 12 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.12 รองลงมาคือ หมวดหมู่การพูด จำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 11.11 รองลงมาคือ หมวดหมู่สิ่งของเครื่องใช้ และหมวดหมู่บุคคล จำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 9.09 รองลงมาคือ หมวดหมู่เวลา จำนวน 8 คำ คิดเป็นร้อยละ 8.08 รองลงมาคือ หมวดหมู่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ จำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.06 รองลงมาคือ หมวดหมู่ค่านิยมประเพณีและการบันเทิง จำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.04 รองลงมาคือ หมวดหมู่ร่างกาย ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสัตว์ จำนวน 2 คำ คิดเป็นร้อยละ 2.02 ตามลำดับ ส่วนคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ไม่ปรากฏ จำนวน 4 หมวดหมู่ คือ หมวดหมู่ความเป็นไปในชีวิต หมวดหมู่อาชีพ หมวดหมู่ลักษณะนิสัยความสามารถและการรับรู้ และหมวดหมู่อาหาร

จากการศึกษาหมวดหมู่คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง กีบาด เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ เนื่องจากการเข้าใจความหมายจะส่งผลต่อการอ่านวรรณกรรม

เพื่อให้รับรู้และเข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ ภายในเรื่อง เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ตลอดจนเจตนารมณ์ของผู้แต่งที่ถ่ายทอดส่งต่อมายังผู้อ่าน โดยสามารถแปลความหมายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาไทยมาตรฐาน ได้ดังนี้

1. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับกิริยาอาการ จำนวน 22 คำ

กิริยาอาการ หมายถึง การกระทำ อาการที่แสดงออกมาทางกาย มารยาท เช่น กิริยานอบน้อม กิริยาทรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่กิริยาอาการ มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่กิริยาอาการ

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. หื้อ	ให้	12. เป็นปี	เป็นลม
2. ผ่อ	ดู	13. เหลือก่ำ	ดื้อ, ไม่ฟังคำตักเตือน
3. เตว	เดิน	14. เดียม	จุกะจี
4. ล่น	วิ่ง	15. สวก	ดูร้าย
5. อู้	พูด	16. สละสลุง	ทำความสะอาด
6. ยับ	จับ	17. ญั่วว	ลูกชู้, ลูกซัน
7. จ่ม	บ่น	18. ดังไฟ	จุดไฟ
8. ผะเลิด	สิ้น	19. ฮักเมา	หลงรัก
9. ขว้าง	ทิ้ง	20. ขอสุมา	ขอสมา, ขอขมา, ขอโทษ
10. หั้น	เห็น	21. มาบตาซัง	สายตาจ้องมองด้วยความชิงชัง
11. ก้าย	น่าเบื่อ	22. เสี่ยงใจ	หมดใจ ไม่มีอะไรจะพูดหรือสงสัยต่อแล้ว ใช้ในเชิงลบ

2. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับพืช จำนวน 12 คำ

พืช หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่โดยทั่วไปสร้างอาหารเองโดยการสังเคราะห์แสง, เมล็ดพันธุ์ไม้, สิ่งที่จะเป็นพันธุ์ต่อไป, พืชพันธุ์ ก็ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่พืช มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่พืช

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. สะลัก	ต้นยอป่าหรือต้นสลักป่า	7. ต้นสะหลี	ต้นโพ
2. หมดนะ	ต้นสมอไทย	8. หมดกาย	ต้นมะกายคัต
3. หมดนมวัว	ต้นนมวัว	9. สัมหมดตะ	ตะคร้อ ผลไม้ป่ารสเปรี้ยว
4. หมดลินไม้	ต้นเพกา	10. ผักหนอก	ใบบัวบก
6. ไม้ฮัก	ต้นรัก	11. หลั่วว้างวาย	ใบสาบเสือ
		12. บ่าเชื้อส้ม	มะเขือเทศ

3. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับการพูด จำนวน 11 คำ

การพูด หมายถึง พฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกหรือความต้องการของผู้พูด เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ฟังโดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง สีหน้า แววตา และกิริยาท่าทาง เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้เข้าใจ และสนองตอบต่อสารที่ผู้พูดได้สื่อไปยังผู้ฟัง (ศิริรัตน์ กลยะณี และพระมหาขวัญชัย กิตติปาโล, 2558) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่การพูด มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่การพูด

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. ฮา	กู	6. เป็นจะเป็นนะ	พูดจริงจึงเป็นงานเป็นการ
2. คิง	มึง	7. ยังบ่แล้วเตื้อ	ยังไม่เสร็จดี
3. ลูก	มาจาก	8. ลูก	มาจาก
4. ตางใด	ทางใด, ที่ใด	9. ปะแล่ด	ผิด ไม่ตรง
5. แดดแซแล	แดดจัด แดดจ้ำ	10. ลำ	อรร้อย
		11. จะไป	อย่า

4. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับบุคคล จำนวน 9 คำ

บุคคล หมายถึง คนซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เรียกว่า บุคคลธรรมดา และคำว่า บุคคลยังหมายถึง กลุ่มบุคคลหรือองค์กรซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ที่ไม่ใช่บุคคลธรรมดา และให้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เรียกว่า นิติบุคคล และบุคคล มี 2 ประเภท คือ บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่บุคคล มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่บุคคล

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. แม่หม่อน	แม่ทวด	5. แขกกูลวา	ในบริบทนี้ หมายถึง ชาวอินเดีย
2. อ้อย	ปู่ตายาย	6. ปู่จ้าน	มัคนายก
3. ขะโยมวัด	ลูกศิษย์วัดที่ยังไม่มีโอกาสบวช เด็กวัดฝึกหัด	7. ยาง	คำเรียกของคนล้านนาที่ใช้เรียกชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
4. สาวจี	สาวแรกรุ่น	8. แขกกูลวา	ในบริบทนี้ หมายถึง ชาวอินเดีย
		9. ละอ่อนตอนแต่น	เด็กน้อย

5. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 9 คำ

สิ่งของ หมายถึง วัตถุต่าง ๆ ส่วนคำว่า เครื่องใช้ หมายถึง สิ่งของสำหรับการใช้การต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สิ่งของเครื่องใช้ มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สิ่งของเครื่องใช้

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. หีด	หีบ	6. โกม	โคม
2. คั่ว	ข้าวของเครื่องใช้	7. ต้อม	ตุ้มใส่น้ำ
3. คุ	ถึงน้ำ	8. ก้วย	ตะกร้า
4. ขะแจ	กุญแจ	9. เฟี้ยน	อุปกรณ์ปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย โครงสร้างทำจากไม้ มีวงล้อสำหรับหมุน
5. สลาด	ไม้กวาดทางมะพร้าว		

6. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับเวลา จำนวน 8 คำ

เวลา หมายถึง ช่วงขณะ ความยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครู่ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น เช่น เวลาเป็นเงินเป็นทอง ขอเวลาสักครู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เวลา มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เวลา

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. เมิน	นาน	5. ขวาย	สาย
2. วันพุก	พรุ่งนี้	6. ข้าวตอน	มือเที่ยง
3. วันคำ	ทั้งวันทั้งคืน	7. แลง	เย็น
4. ปีเหมา	ปีนักษัตรกระต่ายหรือปีเถาะ	8. เมื่อลุน	ในภายหลัง

7. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม จำนวน 6 คำ

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม หมายถึง การป้องกันร่างกายจากมลภาวะ รวมทั้งป้องกันอันตรายจากภายนอก ถือว่าเป็นหน้าที่ทางกายภาพ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มยังเป็นการบ่งบอกถึงภาพลักษณ์ของผู้สวมใส่ สถานภาพทางสังคมที่จะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ แสดงให้เห็นถึงรสนิยมของผู้สวมใส่เป็นอย่างดี (ชนตติ พุ่มพฤษ, 2564) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

คำศัพท์	ความหมาย
1. ลายเขียวหมา	ลายผ้าชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายงู มักใช้ทอผ้าปูที่นอนเช่นเดียวกันลายเขียวหมา
2. ลายละกอน	มาจาก “ละคร” หรือ นคร หมายถึง นครเขลางค์ หรือเมืองลำปาง ชาวเชียงใหม่สมัยก่อนเรียกชาวลำปางว่า “จาวละกอน” เมื่อตั้งชื่อลายขึ้น จึงสื่อถึงลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากลายขึ้นลำปาง
3. จีดอกก๊วก	ลายทอที่มีลักษณะเหมือนดอกไม้ตูม มักทอกลางโคมในลายละกอนน้อย
4. ผ้าหลบ	ผ้าปูที่นอน
5. ผ้าตวบ	ผ้าห่ม
6. สะลี	ที่นอน

8. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย จำนวน 6 คำ

ที่อยู่อาศัย หมายถึง อาคารบ้านเรือน รวมถึงตึก โรง และแพ ที่มนุษย์จัดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยทั้งกลางวันและกลางคืน ภายในที่อยู่อาศัยประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการ มีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย อุปกรณ์และสิ่งที่ใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และความเป็นอยู่ที่ดีงามทั้งส่วนตัวและครอบครัวของผู้พักอาศัย (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สภาพบ้านเมืองและที่อยู่อาศัย

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. เอือน	เรือน	4. กาด	ตลาด
2. โต้ง	ทุ่ง, ทุ่งนา	5. เหมย	หมอก
3. น้ำแม่	แม่น้ำ	6. ป่าเหว	ป่าช้า

9. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับอื่น ๆ จำนวน 6 คำ โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่อื่น ๆ มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่อื่น ๆ

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. ขี้เปอะ	ขี้โคลน	4. สีชมอ่อน	สีชมพู
2. ตายเข้าเหว	ตายแล้วถูกแบกเข้าป่าช้า	5. อิม	เกือบ
3. สียอดต่อง	สีเขียวอ่อน	6. ป่อง	หน้าต่าง

10. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับค่านิยม ประเพณีและการบันเทิง จำนวน 4 คำ

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง ส่วนคำว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี และคำว่า บันเทิง หมายถึง เบิกบาน รื่นเริง ทำให้รู้สึกสนุก เช่น รายการบันเทิง บำเทิง หรือ ประเทิง ก็ว่า ลูกคำของ “บันเทิง” คือ บันเทิงกาสร บันเทิงคดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ค่านิยม ประเพณีและการบันเทิง มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ค่านิยม ประเพณีและการบันเทิง

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
1. ปะเก๋า	โบราณ	3. ทานขันข้าว	การเตรียมสำหรับอาหารนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัด
2. ประเวณี	ประเพณี	4. วันดา	วันก่อนวันงานจริง ใช้ในบริบทวันที่เตรียมงาน และเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ก่อนทำบุญใหญ่

11. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับร่างกาย จำนวน 2 คำ

ร่างกาย หมายถึง รูปลักษณะที่มองเห็น เป็นความจริงทางโลกที่จับต้องได้ และไม่แตกต่างกันในระดับโครงสร้างเผ่าพันธุ์ตามหลักชีววิทยา ร่างกายถูกเข้าใจว่าเป็นรูปร่างที่เรามองเห็นส่วนลักษณะอาหารที่มองไม่เห็น (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2560) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ร่างกายมีความหมายดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ร่างกาย

คำศัพท์	ความหมาย
1. ขนคิง	ขนทั่วร่างกาย
2. ฮูดัง	รูจมูก

12. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 2 คำ

ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง สิ่งที่อยู่คู่คนไทยมายาวนาน เปรียบเสมือนกำลังใจในการใช้ชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยมีการดำเนินชีวิตที่ควบคู่กับวัฒนธรรมความเชื่อ เช่น การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ การสร้างศาล การสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ (กิตติศักดิ์ รุจิกาญจนรัตน์ และกนก พานทอง, 2563) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

คำศัพท์	ความหมาย
1. ซีด	อัปมงคล, ลักษณะไม่ดีไม่งามไม่สมควรกระทำ
2. ผาธนา	อธิษฐาน, प्रारธना

13. ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่เกี่ยวกับสัตว์ จำนวน 2 คำ

สัตว์ เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤตว่า สัตฺตฺว (อ่านว่า สัต-ตะ -วะ) ภาษาสันสกฤตคำนี้มีความหมายตามรากศัพท์ว่า ความเป็น หมายถึง สิ่งมีชีวิตแบบหนึ่ง ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา คำว่า สัตว์ มีความหมายกว้าง หมายถึง สัตว์ในอบายภูมิ มนุษย์ พระโพธิสัตว์ เทวดา และพรหม ซึ่งเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553) โดยคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สัตว์มีความหมายดังนี้

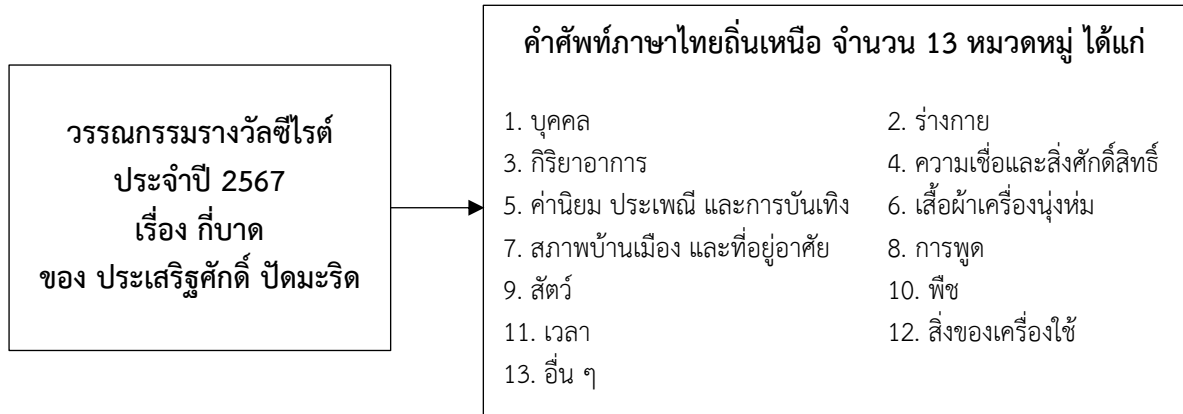
ตารางที่ 14 แสดงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือหมวดหมู่สัตว์

คำศัพท์	ความหมาย
1. หมาแม่ด้อง	หมาที่มีลูกแล้วหลยคอก โดยมากแล้วจะดุกว่าหมาทั่วไป
2. ปลาหลิมน	ปลาช่อน

องค์ความรู้

จากการศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง กีบาคของประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

สรุป

การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2567 เรื่อง กีบาคของประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต เป็นงานวรรณกรรมที่นำเสนอภาษาไทยถิ่นเหนืออย่างลึกซึ้งในหลายแง่มุม แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน ไม่กลายเป็นอุปสรรคต่อผู้อ่านทั่วไป ผู้เขียนเลือกใช้คำศัพท์ตามแผนการเล่าเรื่องและบริบทตั้งแต่ชื่อเรื่อง เล่นคำระหว่าง กีบาค ที่หมายถึง ราคา และ กีบาค ที่หมายถึง บาดแผล นับเป็นการสร้างสัญลักษณ์หลายชั้นว่า ราคาค่าความเจ็บปวด สะท้อนความหมายได้อย่างลุ่มลึก อีกทั้งพิถีพิถันในการให้ข้อมูลคำศัพท์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมล้านนา ไม่ให้เหนือจนเข้าใจยาก แต่ยังคงความเป็นถิ่นเหนือเฉพาะ การแปลและจัดหมวดหมู่คำศัพท์ช่วยให้การเรียนรู้ภาษาถิ่นเหนือเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก ส่งผลต่อผู้อ่านวรรณกรรมโดยตรงให้ได้สาระความรู้และเกิดอารมณ์สุนทรีย์

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ รุจิกาญจนรัตน์ และ กนก พานทอง. (2563). ความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้านการรักษาโรคของผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทย จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 40(3), 1 - 11.
- จรรย์ สุนทรสิงห์. (2564). *พจนานุกรมภาษาล้านนา-ไทย, ไทย-ล้านนา*. จาก <https://moradoklanna.com/dict/>
- ธนธร นวลสมบัติ และ ปพิชญา พรหมกันธา. (2568). กีบาค: มวลอำนาจแห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝัน. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน*, 2(2), 74 - 93.
- นพวรรณ พันธุมธา, รุ่งอรุณ ทิมขุนทด, ดาวเชิงหวา และ หุเหย์ผาง. (2540). การศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ. *รายงานการวิจัย*. ฝ่ายวิจัย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด. (2567). *ก๊าด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). คมบาง.
- พิเชฐ แสงทอง. (2567). บทวิจารณ์หนังสือ “ก๊าด” นิยายซีไรต์ 2567 แม่หญิงทอผ้าจารึกประวัติอารมณ
และความรู้สึก. *วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม*, 10(2), 237 - 244.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- ชเนตตี พุ่มพฤษ. (2564). ทศนคติและพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มผ่านสื่อสังคมออนไลน์
ของประชาชนในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ*, 8(3), 93 - 101.
- ศิริรัตน์ กลยะณี และ พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล. (2558). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพูด. *วารสาร มจร
มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 17 - 30.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2553). *สัตว์*. จาก https://www.orst.go.th/iwfm_search.asp
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). *คู่มือโครงการบ้านสะอาด อนามัยดี ชีวีสมบูรณ์*. กรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุข.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2560). “รูปปรมัตถ์” กับ “ร่างกาย” ในพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารภาษา ศาสนา
และวัฒนธรรม*, 6(1), 98 - 117.
- อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง และรัชตพล ชัยเกียรติธร. (2566). การเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทย
ถิ่นเหนือกับภาษาลาว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ราชูปถัมภ์*, 18(1), 79 - 88.

JBEI

วารสาร
พุทธนวัตกรรมการศึกษา
Journal of Buddhist Educational Innovation

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์
ห้อง 412 อาคารพระพรหมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
เลขที่ 305 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา ตำบลนอกเมือง
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

JBEI

วารสาร
พุทธนวัตกรรมการศึกษา
Journal of Buddhist Educational Innovation

<https://surinmcu.ac.th/>

jbei@mcu.ac.th

วารสารพุทธนวัตกรรมการศึกษา